

اشاره

شب قدر، شب نور، رحمت، برکت، مطلع خیرات و هنگام نزول برکات است. لیله‌القدر، مبارک شبی است که سرآغاز زندگی جدید آدمیان و مبدأ دگرگونی روحی و سبب رشد و بالندگی می‌باشد.

شب قدر، شب نزول قرآن است که اگر نمی‌بود و نیامده بود، شب تاریک و بدینختی انسان به سحرگاهان نمی‌رسید، بامداد نیکبختی و سعادت و هرگز طلوع نمی‌کرد و از بنداسارت و ظلم ستمگران رهایی نمی‌یافتد.

نزول قرآن و رسالت پیامبر اعظم (ص)، مبدأ اصلاحات و جنبش‌های آزادی خواهانه گردید و کاروان بشریت با سرعت روزافزون به پیش رفت. اگر این شب نبود، از اسلام و مجتمع یک میلیاردی مسلمانان، معارف و اخلاق و شخصیت‌های دینی، حقوق انسانی و... خبری نبود.

از این روی، شب قدر از فرستادهای راه راهی و مغتنم است که باید آن را در نهاد.

عظمت شب قدر از دیدگاه قرآن

وروایت

شب قدر جایگاه و عظمت ویژه دارد؛ در سوره‌ی مبارکه‌ی قدر آمده است: «انا از لاهه‌ی لیله‌القدر، و مادریک مالیله‌القدر، لیله‌القدر خیر من الف شهر».^(۱) با این که می‌توانست در آیه‌ی دوم و سوم به جای کلمه‌ی «لیله‌القدر» ضمیر بیاورد، ولی این عظمت این شب دلالت نماید.^(۲)

قرآن مجید شب قدر را هزار ماه بهتر می‌داند. بهتر بودن این شب از هزار ماه، از آن جایی که معنای «تقدیر»، که قدر و قدر در مردش به کار رفته، به معنای اندازه‌گرفتن یا ایجاد اندازه کردن است.^(۳) چنان که از امام صادق (ع) پرسیده شد: چگونه شب قدر از هزار ماه بهتر است، با این که در هر دوازده ماه، هزار ماه شب قدر است.

امام (ع) فرمودند: «عبادت در شب قدر بهتر است از عبادت در هزار ماهی که در آن شب قدر نباشد».^(۴) اینکه به گوشه‌های از برکت‌ها و راه راهی این شب نورانی اشاره‌می‌شود:

تقدیر امور انسان‌ها

قیود بعضی دیگر را بایجاد می‌کند».^(۹) با توجه به معنای اندازو «قدر» و «تقدیر»، شب قدر آن است که تمام مقدرات در این شب تقدیر می‌گردد و قالب و پیوه و اندازه‌ی معین هر پدیده در نظر گرفته می‌شود. شب قدر، طبق روایات منقول از ائمه‌ی اطهار (علیهم السلام) مردین نوزدهم، بیست و سوم و بیست و سوم رمضان است و در روایات دیگری متعین در شب بیست و سوم است.^(۱۰) در این شب، امور انسان‌ها از خیر و شر، مرگ و ولادت، طاعت و گناه و هر حادثه‌ی که در طول سال صورت می‌پذیرد، تقدیر می‌گردد.^(۱۱) امام باقر (ع) در معنای آیه‌ی «انا از لنه فی لیله مبارکه؛ همانا قرآن را در شب با برکت فرو فرستادیم»^(۱۲) فرمودند: «شب قدر، شبی است که هر سال در دهه‌ی آخر ماه رمضان تجدید خداوند در باره‌اش فرموده: «فیها یفرق کل امر حکیم؛ در آن شب هرامی با حکمت متعین و ممتاز می‌گردد».^(۱۳) سپس

شب قدر؟ جایگاه و پرکت‌ها

خدمات حسین فاضلی

شروع الافتتاح

شَهْنَ اللَّهِ أَكَبَرُ أَكَبَرُ وَلَيْلَةُ الْمَحْيَا أَكَبَرُ
إِلَى الْمُتَبَعِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُوَكَبُرُ حَمْدُهُ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ
هُوَ الْمُسِيحُ الْمَصْرُوْرُ وَمَنْ تَسْأَمُوا سَأَكْبَرُ وَجْهَهُ
هُدَىٰ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ لِلْأَتَّهُدُوْرُ مِنْ ذُوِّي وَكَلَّا
ذُرَيْتَهُمْ كَمْ كُلَّتْ مَعَ تَوْجِيهِهِمْ كَمْ كَسَّا شَكُورًا
وَوَقَعَتْ أَسْرَرَهُمْ بِلِلْكَتَابِ الْقَيْدُ فِي الْأَرْضِ
كَمْ كَسَّرَهُمْ لِلْأَذْدَادِ وَلَيْلَةُ الْمَحْيَا كَمْ كَسَّرَهُمْ
لِلْمَدَنِ مَدَنِ شَدِيدَهُمْ وَلَيْلَةُ الْمَحْيَا كَمْ كَسَّرَهُمْ
لِلْمَدَنِ مَدَنِ شَدِيدَهُمْ وَلَيْلَةُ الْمَحْيَا كَمْ كَسَّرَهُمْ

لِلْمَدَنِ مَدَنِ شَدِيدَهُمْ وَلَيْلَةُ الْمَحْيَا كَمْ كَسَّرَهُمْ
لِلْمَدَنِ مَدَنِ شَدِيدَهُمْ وَلَيْلَةُ الْمَحْيَا كَمْ كَسَّرَهُمْ
لِلْمَدَنِ مَدَنِ شَدِيدَهُمْ وَلَيْلَةُ الْمَحْيَا كَمْ كَسَّرَهُمْ

۲. کسانی که از خوبیشان و نزدیکان

بریده باشند:

۳. کسی که دشمنی و کینه مؤمنی را در دل داشته باشد:

۴. افرادی که شراب بتوشنند. (۲۶)

رسول خدا (ص) فرمودند: «موسى (ع) در مناجات خویش گفت: "خدایا، وصال تو را می خواهم". پروردگار فرمود

که نزدیکی و وصال من از آن کسی است که شب قدر را زنده دارد، گفت: "خدایا،

رحمت و بخشناسی تو را می خواهم".

فرمود که رحمت من بر کسی است که در شب قدر بر بیچارگان رحم آورد.

گفت: "پروردگار، می خواهم از صراط به سلامت بگذرم". فرمود که به سلامت

گذشتن از صراط، از آن کسی است که در شب قدر صدقه دهد. گفت:

"خدایا، درختان و میوه های بهشت را طلب دارم". فرمود که اینها برای افرادی

است که در شب قدر تسبیح و ستایش را از یاد نبرند، گفت: "خدایا،

رضایت مندی تو را می خواهم". فرمود

که خشنودی من از کسانی است که در شب قدر دور رکعت نماز گزرنده. (۲۷)

همچنین از پامیر اعظم (ع) روایتی

است که فرمودند: «در شب قدر،

در راه آسمان ها گشوده می شوند.

بندهی نیست که در این شب نماز گزارد، جز آن که خداوند در برابر هر

سجده، برای او درختی در بهشت

ذخیره کند؛ درختی که اگر سواره صد سال در سایه ای آن راه برود، به پایان

رسد و در برابر هر رکعت، خانه ای از

مروارید و یاقوت در بهشت برای او آماده نماید و در برابر هر آیه، تاجی از

تاج های بهشتی، در برابر هر تسبیح،

مرغی از مرغان بهشتی، در برابر هر

نشستن، درجه ای از درجات بهشت، در برابر هر شهید، غرفه ای از غرفه های

جنث و در برابر هر سلام، پوششی از پوشش های آراسته، لباسی رام،

گل های خوشبو، جوی های جاری و دیگر هدیه هایی که دل را شادمان و

چشم را روشن می سازد، روزی شب زنده دار می سازد». (۲۸)

شگفت! شیبی با این برکت و

رهاوردهای عظیم که هر بندهای را نوید

سلام هی حتی مطلع الفجر - ۲۰

راغب می گوید: «کلمه می سلام» و

"سلامت" به معنای عاری بودن از آفات ظاهری و باطنی است. (۲۱)

بنابراین، جمله می سلام هی اشاره است به این که عنایت و پیوی الهی بر

شامل تمام بندگانی شود که به سوی او روی می آورند. (۲۲) بعضی از مفسران

گفته اند که مراد از کلمه می سلام این است که در شب قدر ملایکه از هر مؤمن

مشغول به عبادت که بگذرند، سلام می دهند. (۲۳) در این شب،

فرشتگانی به زمین فرود می آیند، بر

محفل مؤمنان می گذرند، برآنان درود و سلام می فرستند و تا سپیده صبح

دعاهای آنان را پاداش می دادند. (۲۴)

بنابراین، شیبی است که از آغاز تا پایان سراسر سلامت است. طبق بعضی از

روايات، در آن شب شیطان در زنجیر

می باشد. از این رو، شبی است سالم و همراه با سلامت. در داستان ابراهیم (ع) آمده است که چند فرشته

الهی نزد او آمدند، بشارت تولد فرزند

برای او آوردن و بر اسلام کردند. (۶۹)

می گویند لذتی که ابراهیم (ع) از اسلام

این فرشتگان برد، با تمام دنیا برابری نداشت. اکنون، باید اندیشید وقتی در

شب قدر گروه گروه فرشتگان نازل

می شوند و بر مؤمنان سلام می کنند، چه لذت، لطف و برکتی دارد؟ (۲۵)

وقتی آتش نمرود، با سلام فرشتگان

بر ابراهیم (ع) گلستان شد، آتش دوزخ

نیز به برکت سلام فرشتگان بر مؤمنان در شب قدر، «بر» و «سلام» خواهد

شد. آری! این نشان دهنده بزرگی و برکت قدر است که در آن جا بر خلیل

فروید آمدند و در این جا بر امت اسلام نازل می شوند.

پذیرش دعا

از جمله برکت های شب قدر،

پذیرش دعاها می باشد. برابر روایت،

در این شب، دعای هیچ کس بی پاسخ

نمی ماند، مگر دعا اینان:

۱. آن که پدر و مادر ازوی ناراضی و او

را عاق کرده باشد؛

شب قدر، شب عنایت، برکت، رحمت و سلامت می باشد تا طلوع فجر، چرا

که در آن تعیین پیش آمدها - همه - از روی حکمت است. اگر مقدرات نبود،

عالی به هرج و مرچ می رفت، هر چند که این تعیینات برای بعضی شوم و ذلت بار

می باشد، ولی در مجموع مبارک است، چنان که زندان در کشور ضروری و

مبارک است، هر چند برای بزمکاران شوم و ناپسند باشد. (۱۸)

فرمودند: «در شب قدر، حوادثی که باید در طول سال واقع گردند، تقدیر

می شوند؛ مانند خیر و شر، طاعت و معصیت و...». (۴) بنابراین، از جمله

برکت های شب قدر، تقدیر امور بندگان است که در این مبارک شب

انجام می باید.

نزول فرشتگان

«تنزل الملائکه والروح فيها باذن ربهم من كل امر؛ فرشتگان وروح در آن شب به اذن پروردگارشان برای

(تقدیر) هر کار نازل می شوند». (۱۵)

روایات تصویری دارند که آنان بر قلب مبارک امام هر زمان نازل می شوند. این

نزول، مساوی با رحمت و پیوی الهی پروردگار بر مؤمنان شب زنده دار و تا

طلوع فجر ادامه دارد. در این شب، تمام حوادث سال به امام معصوم (ع) ارایه و

او از سرنشست خود و دیگران باخبر می گردد، چنان که امام باقر (ع) می فرمایند: «انه ينزل في ليله القدر الى

ولي الامر، تفسير الامور سنه سنه، يؤمر في أمر نفسه بكلذا وكذا وفي أمر الناس بكلذا وكذا؛ در شب قدر، به امر

(امام زمان) تفسیر کارها وحوادث نازل و وي درباره خویش و دیگر مردمان

أموريه دستورهای می شود». (۱۶)

از روایات معصومان (علیهم السلام) در می باشیم که ملایکه کارهای یک سال

رادربوری قدریه خدمت رسول الله (ص) و ائمه هی (عليهم السلام) می رسانند؛

از جمله در روایتی از حضرت صادق (ع) نقل شده است که امام علی (ع) به این عباس فرمودند: «شب قدر در هر

سال است و در آن، کار یک سال نازل عمل صالح مانند نماز، زکات و انواع

می شود و برای چنین کار، پس از پیامبر (ص) نهایتگانی هستند».

گفتم: «آنها کیان اند؟» فرمودند: «من و یازده فرزندم...». (۱۷)

در دعای چهل و چهارم صحیفه سجادیه، درباره خوبی برکت شب قدر آمده

است: «سلام دامن البرکه الى طلوع الفجر على من يشاء من عباده بما حكم من

قضائه». با توجه به این فرمایش امام (ع) و نیز آن که قرآن، شب قدر را «لیله مبارک» نامیده، روشن است که

سلام و امنیت

شب قدر، شب رحمت، سلامت،

امنیت و تهییت است تا صبحگاه

شب قدر، شب عنایت، برکت، رحمت و سلامت می باشد تا طلوع فجر، چرا

که در آن تعیین پیش آمدها - همه - از روی حکمت است. اگر مقدرات نبود،

عالی به هرج و مرچ می رفت، هر چند که این تعیینات برای بعضی شوم و ذلت بار

می باشد، ولی در مجموع مبارک است، چنان که زندان در کشور ضروری و

مبارک است، هر چند برای بزمکاران شوم و ناپسند باشد. (۱۸)

تضاعف پاداشها

شب قدر، طرف زمانی مبارک است که عبادت و احیای آن سبب زیاد شدن

پاداشها می باشد. تضاعف ثواب بدین معنا است که اگر در شب قدر،

عملی انجام گیرد و همان کار در غیر از شب های قدر انجام پذیرد، پاداش ثواب آن دو همسان نیست، بلکه

پاداش شب های قدر برای براحتی عمل هزار ماه می باشد. این نکته، اهمیت قدر و برکت های آن را می رساند.

گرچه از دیدگاه اسلام کارهای نیک و صالح، که به دستور شریعت انجام

می یابند، تضاعف پاداش دارد (من عمل صالح قله عشر امثالها - انعام،

۱۶؛ هر کار نیکی آورد، ده چندان آن پاداش دارد)، ولی انجام کارهای نیک

در شب قدر پی آمدها و راههای و پیوی

دارند، چنان که «حرمان» می گوید: «از امام باقر (ع) پرسید منظور خداوندان

این که فرمود: "شب قدر بهتر است از هزار شب،" چیست؟» فرمودند:

«عمل صالح مانند نماز، زکات و انواع خیرات در آن شب، بهتر از همان اعمال در هزار ماهی است که در آن شب قدر

نباشد و اگر خدای تعالی جزای اعمال خیر مؤمنان را مضعاف نمی کرد، آن

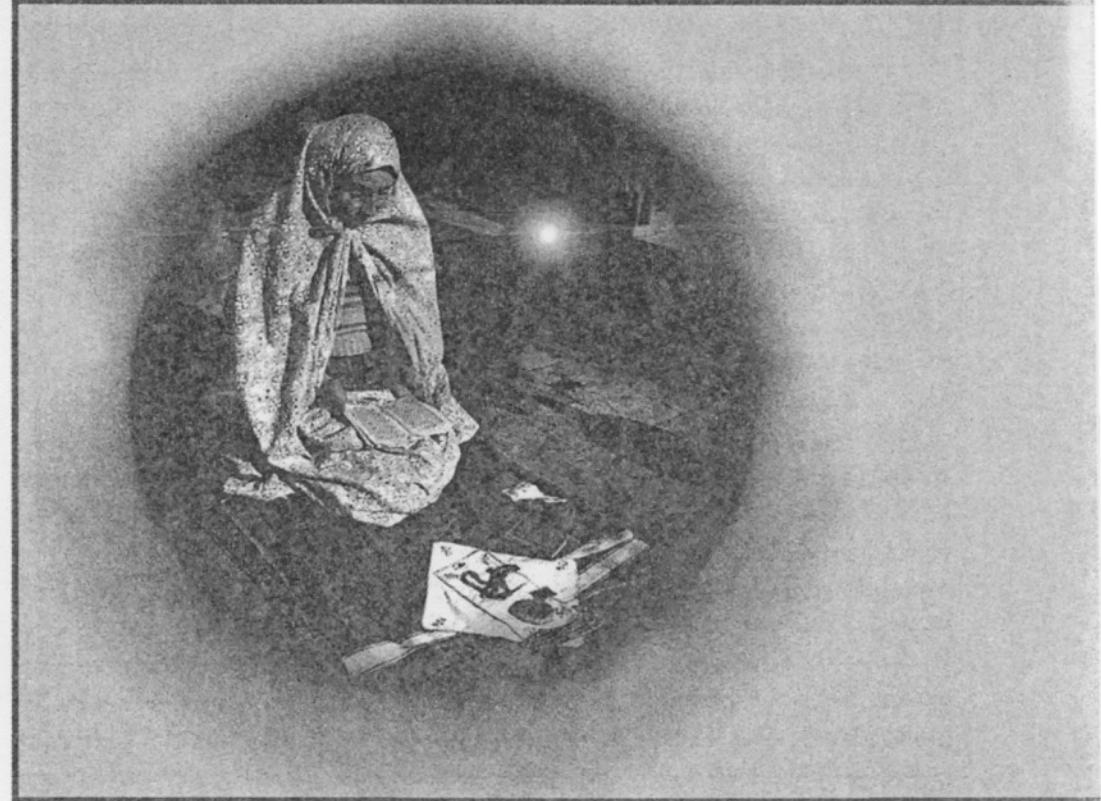
به جایی نمی رسیدند، ولی پروردگار پاداش

حسنات ایشان را مضعاف می کند». (۱۹)

شیعیان - سال هشتم - شماره شصت و شش - شهریور ۱۳۸۷

- المیزان، بیروت، اعلمی، ج ۲۰، ص ۳۸۰
۳. همان
 ۴. فروع کافی، ج ۴، ص ۱۵۷، ح ۵۴
 ۵. علی اکبر، قریشی، قاموس قرآن، ج ۵، صص ۲۴۶-۲۴۷
 ۶. همان، ص ۲۴۸
 ۷. مطهری، مرتضی، انسان و شریعت، ص ۵۲
 ۸. مصباح یزدی، محمد تقی، معارف قرآن، مؤسسه‌ی در راه حق، ص ۲۰۲
 ۹. همان، ص ۲۰۹
 ۱۰. ر.ک: طبرسی، مجمع البیان، ج ۱۰، ص ۵۱۹
 ۱۱. ملکی تبریزی، میرزا جواد، المراقبات دارالملحق، ۱۳۶۳، ص ۱۴۵
 ۱۲. دخان، ۳
 ۱۳. همان، ۴
 ۱۴. طباطبایی، محمدحسین، المیزان، بیروت، اعلمی، ج ۲۰، ص ۲۸۳
 ۱۵. قدر، ۴
 ۱۶. کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۲۴۸
 ۱۷. قریشی، علی اکبر، تفسیر احسن الحديث، تهران، بنیاد بعثت، ۱۳۷۸، ج ۳، ص ۱۲، ح ۳۰۲
 ۱۸. همان، صص ۳۰۲-۳۰۳
 ۱۹. فروع کافی، ج ۴، ص ۱۵۷، ح ۶
 ۲۰. قدر، ۵
 ۲۱. مفردات راغب ذیل ماده «سلم»
 ۲۲. المیزان، ج ۲۰، ص ۳۳۳
 ۲۳. الوسی، تفسیر روح المعانی، بیروت، دارالحیاء، جزء ۳۰
 ۲۴. ملکی تبریزی، المراقبات، پیشین، ص ۱۴۵
 ۲۵. مکارم و دیگران، تفسیر نمونه، ج ۲۷، ص ۱۸۶
 ۲۶. ملکی تبریزی، میرزا جواد، المراقبات دارالملحق، ۱۳۶۳، ص ۱۴۵
 ۲۷. همان
 ۲۸. ملکی تبریزی، میرزا جواد، المراقبات پیشین، صص ۱۴۵-۱۴۶
 ۲۹. همان، صص ۱۴۶-۱۴۷
 ۳۰. طباطبایی، محمدحسین، المیزان، ج ۲۰، ص ۴۷۳
 ۳۱. بحرالاتوار، تهران المکتبة الاسلامیة، ج ۷۲، ص ۱۳۴

امام‌شناسی

یکی از آثار و برکت‌های مهم شب قدر، امام‌شناسی است. آیا به این نکته اندیشه‌ایم که چرا در شب‌های قدر مستحب است مؤمنان و احیاکنندگان بیشتر دعای فرج بخوانند؟ بدون شک، در پرتو شب زندگانی لیالی قدر و خواندن دعای فرج و امثال آن، توجه به مسئله امام‌شناسی صورت می‌گیرد. هنگامی که از امام باقر(ع) پرسیدند که آیا شما شب قدر را می‌شناسید، پاسخ فرمودند: «وکیه لا نعرف والملائکه بطوفون بنا؛ چگونه آن رانمی‌شناسیم، در حالی که فرشتگانی که آن شب فرود می‌آیند، به طوف وجود ما می‌پردازند». (۳۰)

پاک‌سازی دل

شب قدر و احیای آن، مایه‌ی زدودن زنگارها از دل و سبب صفاتی باطن از ناپاکی و آلودگی‌ها است. احیای لیالی قدر، دل را از گناه و پلشتی گناهان پاک می‌کند، به روح صفا و جلا می‌بخشد و باعث تقویت و افزایش نور معرفت می‌شود. آدمی در اثر عبادت و شب زندگانی شبهای مبارک قدر و دوری از گناه و گرایش به معنویات، زمینه‌ی تجلی نور معرفت و خداشناسی را در کشور وجود خویش فراهم می‌سازد.

می‌نوشت‌ها

بنابراین، از آثار مهم و برکت شب قدر، تجدید عهد با ولی امر و شناسایی بیشتر ولی امر، حضرت بقیه‌الله(عج)، می‌باشد، زیرا شب قدر به آن حضرت تعلق خاص دارد و بی‌آمد طبیعی و روانی خود قرار دهد». (۲۹) البته باید دعاهای شب قدر را با آگاهی و توجه خواند تا در جان آدمی اثر گذارند.